

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 1376/23

לפני: כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופטת ג' כנפי-שטייניץ
כבוד השופט י' כשר

העותרים: 1. הילאן
2. הילאן
3. פלוני
4. פלוני
5. פלוני
6. פלוני
7. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר

נגד

המשיבים: 1. המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית
2. שר הביטחון

תאריך הישיבה: ט"ז באדר התשפ"ג (9.3.2023)

בשם העותרים: עו"ד דניאל שנהר

בשם המשיבים: עו"ד ערין ספדי-עטילה

פסק-דין

השופט ד' מינץ:

לפנינו עתירה נגד צו החרמה והריסה שהוציא משיב 1 (להלן: המשיב) למבנה בן שלוש קומות המצוי בכפר חג'ה (להלן: המבנה) בו מתגורר יונס ג'אל יונס הילאן (להלן: המפגע) אשר על פי המיוחס לו ביצע ביום 25.12.2022 פיגוע דקירה על רקע לאומני בכפר פונדוק שכתוצאה ממנו נרצח המנוח שלום סופר ז"ל (להלן: המנוח).

הרקע לעתירה

1. ביום 12.12.2022 הוגש נגד המפגע כתב אישום המייחס לו, בין היתר, עבירת גרימת מוות בכוונה. זאת בהתייחס לאירוע מיום 25.10.2022, אשר במהלכו דקר את המנוח פעמיים באמצעות סכין בפלג גופו העליון, באופן אשר הביא למותו שבועיים ימים לאחר מכן, ביום 8.11.2022. המפגע הודה בחקירתו במשטרה ביום 27.10.2022 בביצוע המעשים וכי הרצח נעשה מתוך נקמה וממניע לאומי.

2. בעקבות הפיגוע ולאחר פטירת המנוח, הודיע המשיב לבני משפחתו של המפגע – הוריו ואחיו (להלן: העותרים), על כוונתו להוציא צו החרמה והריסה למבנה מכוח הסמכות הנתונה לו בתקנה 119 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 (להלן: תקנה 119 או התקנה). מדובר במבנה בו מתגורר המפגע עם משפחתו, אשר בו קומה אחת המשמשת למגורי כל המשפחה, קומה נוספת המצויה בשלבי בנייה שיועדה למגורי המפגע לאחר נישואיו וקומת גג שעל חלקה מותקנים לוחות סולאריים המשמשים את בני הבית לייצור חשמל. להודעה צורפה חוות דעת הנדסית מיום 20.11.2022 ובה צוין כי הדרך האפשרית להריסת המבנה היא באמצעות חבלה חמה בשילוב אמצעים מכניים או כלי צמ"ח. צוין כי כתוצאה מדרך הריסה זו, לא צפוי להיגרם נזק קונסטרוקטיבי למבנים סמוכים. בנוסף צוין באשר לתשתיות העלולות להיפגע בסמוך, כי ייעשה מאמץ לפרק או לנתק אותן בעת ביצוע ההריסה באופן שימנע את הפגיעה בהן.

3. בהשגת העותרים שהוגשה ביום 19.1.2023 למשיב (לאחר שניתנה להם ארכה לעשות כן), העלו העותרים טענות עקרוניות שונות ביחס לתקנה 119 וכן טענות פרטניות נגד צו ההריסה, טענות עליהן חזרו גם במסגרת עתירתם שלפנינו. בעיקר טענו העותרים כי לא קיים קשר סיבתי בין הפיגוע לבין מותו של המנוח; כי אין זיקת מגורים בין המפגע לבין כלל המבנה; וכי בשל היות בני המשפחה חפים מפשע, אין מקום להורות על הריסת המבנה.

4. ביום 8.2.2023 נדחתה השגת העותרים, תוך שהובהר כי מהראיות המינהליות הברורות שבידי המשיבים עולה כי קיים קשר סיבתי בין מעשי המפגע לבין מותו של המנוח, בהינתן חוות דעת מטעם המכון לרפואה משפטית לפיה מותו של המנוח נגרם בעקבות אובדן דם כסיבוכן של הפציעה שנגרמה מדקירתו. בקשר לטענת העותרים לעניין זיקת המגורים, נאמר כי מהמידע המצוי בידי גורמי הביטחון עולה כי מדובר במבנה המשמש כיחידת מגורים אחת בלתי נפרדת. באשר לטענה בדבר אי-מעורבות בני משפחת

המפגע בביצוע הפיגוע, נאמר כי אין מדובר בשיקול המכריע את הכף, בהינתן חומרת מעשי המפגע כמו גם בשים לב להתדרדרות במצב הביטחוני בתקופה זו.

משנדחתה השגת העותרים והוצא צו ההריסה, הוגשה העתירה שלפנינו.

תמצית טענות הצדדים

5. העותרים טענו כי במישור העקרוני אין מקום להפעלת תקנה 119 בהיותה מבטאת מדיניות בלתי חוקית המנוגדת לעקרונות המוסר והצדק והדין הבינלאומי ההומניטרי. נטען כי מדובר בענישה קולקטיבית נגד חפים מפשע, שאיננה משיגה כל תכלית הרתעתית.

6. במישור הפרטני חזרו העותרים על הטענות ששטחו בהשגתם, ובעיקר שבו וטענו כי לא מתקיים במקרה זה קשר סיבתי בין אירוע הדקירה לבין מות המנוח. לטענת העותרים, מחומרי חקירה שהגיעו לידם רק לאחר שהוגשה השגתם עולה שלא ניתן לקבל את טענת המשיבים כי ההחלטה על הפעלת הסמכות מכוח תקנה 119 הסתמכה על ראיות מינהליות ברמת ודאות גבוהה. כך למשל נטען כי על פי המסמכים הרפואיים, פצעי הדקירה של המנוח באזור הכליה השמאלית החלימו לאחר אירוע הדקירה בחלוף ימים ספורים והוא שוחרר לביתו כשהם תקינים. לעומת זאת, מהמסמכים הרפואיים עולה כי לפני מותו התקבל המנוח לטיפול בבית החולים לאחר שסבל מדימום במערכת העיכול, וזאת כאשר אין חולק כי פציעתו כתוצאה מהדקירה הייתה באיבר אחר. לטענת העותרים, נסיבות אלו בדבר הדימום במערכת העיכול שהביא להגעתו של המנוח לבית החולים לא דווחו למכון לרפואה משפטית, על אף שמדובר בממצא עובדתי-רפואי שהיה בכוחו להשליך על שאלת קיומו של קשר סיבתי בין הדקירה לבין מותו של המנוח. מה גם שלפי הבדיקה שבוצעה במכון לרפואה משפטית פצעי הדקירה נראו במצב החלמה.

7. על כך הוסיפו העותרים כי אף השאלה בדבר קיומה של כוונה מצד המפגע לרצוח את המנוח אינה חד משמעית, שכן עוד טרם מותו של המנוח הביע המפגע חרטה על מעשיו. המפגע הבהיר כי מה שהביא אותו לבצע את המעשה היה כעסו המצטבר אך לא היה בכוונתו להרוג אדם, דבר אשר גם מסביר את העובדה שהמנוח השתחרר שלושה ימים לאחר פציעתו במצב טוב, ומכאן שפציעותיו כתוצאה מהדקירה לא היו חמורות.

8. בנוסף על האמור, העותרים הדגישו כי המשיבים אינם מצביעים על מעורבות כלשהי בביצוע הפיגוע מצד בני משפחתו החפים מפשע של המפגע, דבר המחייב לכל הפחות צמצום הריסת המבנה רק לחלק אשר בו מתקיימת זיקת מגורים חזקה מצד

המפגע, היינו חדרו בלבד. על המשיבים היה גם לקחת בחשבון את העובדה שהמפגע תיאר במהלך חקירתו את תגובתם המסתייגת של בני משפחתו ממעשיו. הריסת המבנה כולו אינה עומדת גם במבחני הסבירות והמידתיות באופן אשר יהפוך את בני המשפחה כולם לחסרי קורת גג.

9. עוד נטען כי המשיב נמנע מלהעביר חומרי חקירה ותיעוד רפואי עליהם הסתמך בהחלטתו על הפעלת הסמכות, וגם לא הותיר לעותרים פרק זמן מספיק לשם היערכות לקראת הגשת ההשגה כמו גם העתירה, דבר המהווה פגיעה בזכות הטיעון שלהם ובזכותם להליך הוגן. באופן כללי יותר, טענו העותרים כי מדובר במקרה המבטא דוגמה לשימוש הרחב שנעשה בתקנה, באופן אוטומטי, מבלי לשקול כלל את הנסיבות הספציפיות של המקרה.

10. מנגד, בתגובת המשיבים הובהר כי בענייננו מתקיימים כלל התנאים הנדרשים להפעלת הסמכות לפי תקנה 119, ולא קיימת כל עילה להתערבות במתן הצו. במענה לטענות העקרוניות שהעלו העותרים, הובהר כי אלו נדחו בעבר בפסיקת בית משפט זה, גם מהעת האחרונה. במענה לטענות הפרטניות שהעלו העותרים, נטען כי קיימות די ראיות מינהליות המבססות ברמת ודאות גבוהה את העובדה שהמפגע ביצע את הפיגוע מתוך מניע לאומני וכי כתוצאה מהפיגוע נרצח המנוח. עיקר טענות העותרים נסוב על סוגיית הקשר הסיבתי בין הפיגוע לבין מות המנוח, כאשר בהקשר זה הצטברו ראיות מינהליות משמעותיות המבססות קיומו של קשר סיבתי מוצק. בראשן, חוות דעת מטעם המכון לרפואה משפטית ממנה עולה כי מותו של המנוח נגרם כתוצאה מאובדן דם בשל סיבוך שנבע מהדקירה ממנה נפגע. להשלמת התמונה אף צירפו המשיבים חוות דעת משלימה ומקיפה של המכון לרפואה משפטית מיום 1.3.2023 (להלן: חוות הדעת המחשלימה) ממנה עולה בבירור כי מותו של המנוח נגרם כתוצאה מסיבוך שנבע מדקירתו על ידי המפגע, וכי אין בסיס לטענות בדבר גורמים אחרים שהביאו למותו.

11. לעניין הטענות בדבר העדר מעורבותם של בני המשפחה במעשי המפגע, נטען כי אין המדובר בעובדה אשר מונעת כשלעצמה את הפעלת הסמכות מכוח תקנה 119. בהתייחס לטענה בעניין היקף צו ההריסה, למפגע זיקת מגורים למבנה כולו. מדובר במבנה הנמצא בבעלות אביו של המפגע, המהווה, על כלל החלקים המחוברים אליו בגרם מדרגות פנימי, יחידת מגורים אחת המשמשת את כלל הדיירים, לרבות המפגע. העובדה כי נבנתה בתוך המבנה קומה נוספת איננה מבססת עילה לצמצום היקף הצו והפרדת חלק זה מיתר חלקי המבנה. ההיפך. מדובר בקומה הנמצאת בתהליכי בנייה

המיועדת למפגע לאחר שיינשא, ובשילוב העובדה שבמבנה לא מתגוררת משפחה גרעינית אחרת מלבד המפגע ובני משפחתו, אין מקום להחריגה. הוא הדין גם בהתייחס לקומת הגג אשר על פי הנטען בעתירה משמשת את בני הבית כולו לייצור חשמל. הניסיון להפרידה מיתר חלקי המבנה הוא מלאכותי באופן השוחק את התכלית ההרתעתית העומדת בבסיס הצו. אין גם כל מקום לצמצם את היקף הצו לחדרו של המפגע בלבד.

12. באשר לטענות העותרים בקשר לפגיעה בזכות השימוע והטיעון, ניתן לעותרים פרק זמן מספק לצורך הגשת השגה והמשיבים אף ניאותו לתת לעותרים ארכה, הן לצורך הגשת ההשגה והן לצורך הגשת העתירה. לפיכך, אין כל בסיס לטענת העותרים לפגיעה בזכות השימוע והטיעון שלהם.

13. ולבסוף יצוין כי בדיון שהתקיים לפנינו ביום 9.3.2023 באת-כוח המשיבים עמדה על השפעתם ההרתעתית של צווי ההחרמה וההריסה על אירועי טרור עתידיים, תוך שהיא סומכת ידיה על חוות דעת מקצועית עדכנית של גורמי הביטחון שניתנה לפני מספר ימים. היא ביקשה להגיש את חוות הדעת לעיוננו במעמד צד אחד, אך בא-כוח העותרים התנגד לכך.

דיון והכרעה

14. לאחר עיון בעתירה, בתגובה לה ולאחר שמיעת טיעוני הצדדים בעל-פה לפנינו, הגענו לכלל מסקנה כי אין מקום להתערבותנו בהחלטת המשיב.

15. העותרים פרשו בעתירתם מלוא הטנא טענות עקרוניות הנשמעות באופן תדיר בעתירות מסוג זה, בקשר לשאלת חוקיות השימוש בסמכות המוקנית למשיב בתקנה 119. אולם טענות אלו נדונו ונדחו בעבר על ידי בית משפט זה בשורה ארוכה של פסקי דין. בית משפט זה הכיר זה מכבר בסמכותו של המשיב להוציא צווי החרמה והריסה מכוח תקנה 119, ואין מקום להידרש לנושא בכל פעם מבראשית (וראו מיני רבים לאחרונה: בג"ץ 2770/22 חמארשה נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית, פסקה 14 (19.5.2022); בג"ץ 87/23 גמגום נ' המפקד הצבאי לאזור יהודה ושומרון, פסקה 13 (5.2.2023) (להלן: עניין גמגום); בג"ץ 8604/22 תמימי נ' מפקד פיקוד העורף, פסקה 16 (3.1.2023); בג"ץ 1374/23 חד'ר צוף נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש, פסקה 17 (6.3.2023)). אין גם מקום לקבל את טענת העותרים, השבה ועולה בעתירות דומות רבות, כי הטענות בדבר אי-חוקיות השימוש בתקנה נדחות פעם אחר פעם ללא קיום "דיון מהותי". אין בטענות העותרים כל חידוש על פני טענות דומות שנדחו בהרחבה, בפירוט ובהנמקה בעבר (וראו לשם הדוגמה: בג"ץ 8091/14 המוקד להגנת הפרט נ' שר הביטחון (31.12.2014); בג"ץ

6826/20 דויקאט נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה והשומרון (25.10.2020). סמכות המשיב לעשות שימוש בתקנה 119 להריסת בתי מחבלים היא ברורה, ואין עוד מקום לדון בטענות העותרים בהקשר זה.

16. התכלית העומדת בבסיס התקנה אינה עונשית כי אם הרתעתית, ועל גורמי הביטחון לבחון את יעילות ההרתעה מעת לעת. בענייננו, באת-כוח המשיבים ביקשה כאמור להביא לעיוננו חוות דעת לעניין אפקטיביות ההרתעה הקיימת בשימוש הנעשה בתקנה, אולם כאמור לעיל בא-כוח העותרים סירב לאפשר זאת. בנסיבות אלו, עומדת למשיבים חזקת התקינות המנהלית ועלינו להניח כי חוות הדעת המקצועית מבססת כראוי את יעילות ההרתעה שביסוד השימוש בתקנה ובהוצאת צווי הריסה והחרמה (וראו: בג"ץ 9034/16 אבו סביח נ' אלוף פיקוד העורף, פסקה 12 (18.12.2016); בג"ץ 925/22 גראדאט נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית, פסקה 11 (24.2.2022)). וכפי שנקבע בעבר במקרה מעין זה: "קמה לטובת הרשות חזקה שלפיה היא קיבלה החלטה כדין בהתבסס על אותו החומר ומי שמבקש להפריך חזקת תקינות זו – עליו הראיה" (בג"ץ 5696/09 מוגרבי נ' אלוף פיקוד העורף – האלוף יאיר גולן, פסקה 26 לחוות דעתו של השופט ח' מלצר (15.2.2012)).

17. ובאשר לטענותיהם הפרטניות של העותרים. אכן, לצורך הפעלת הסמכות נדרשות ראיות מינהליות ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות (בג"ץ 3401/22 עאצי נ' אלוף פיקוד מרכז, פסקה 11 (8.6.2022); בג"ץ 5376/16 אבו חדיר נ' שר הביטחון, פסקה ל"ד (4.7.2017)). ראיות אלה קיימות במקרה זה למכביר. אין חולק כי מדובר בפיגוע אשר במהלכו הצטייד המפגע מראש בסכין; כי המפגע הודה בחקירתו בביצוע המעשים; וכי הפיגוע יצא אל הפועל על ידי המפגע ממניע לאומני (זאת גם מבלי להתעלם מכך שבעתירה נטען כי המפגע לא הודה בפה מלא בדבר כוונתו להביא להרג אדם), כאשר נגד המפגע אף הוגש זה מכבר כתב אישום. יש באלו כדי לבסס בוודאות ברמה הנדרשת את המעורבות הישירה והברורה של המפגע בפיגוע.

18. עיקר טענת העותרים נסוב על הקשר הסיבתי הקיים בין הפיגוע לבין מותו של המנוח. אולם כפי שציין המשיב, גם הקשר הסיבתי האמור מבוסס על ראיות מנהליות אמינות וברורות (זאת מבלי שנעלמה מעינינו העובדה שברשומה הרפואית של המנוח מיום 8.11.2022 מבית החולים בילינסון צוין כי הוא הגיע לבית החולים לאחר דימום מאסיבי ממערכת העיכול). בעניין זה יש ליתן משקל רב לא רק לחוות הדעת של המכון לרפואה משפטית הראשונה, ממנה עולה כי המוות נגרם בעקבות אובדן דם כסיבוכי שנבע

מדקירה; כי אם גם לחוות הדעת המשלימה, בה הובהר באופן מפורש כי לא נמצאה סיבת מוות אחרת אפשרית שהייתה יכולה לנתק את הקשר הסיבתי בין הדקירה למוות. נעיר כי לא מצאנו בחוות הדעת הרפואית שביקשו העותרים לצרף מטעמם, בדבר האפשרות התיאורטית כי הדימום ממנו סבל המנוח נגרם כתוצאה ממחלה ממאירה ממושטת, כדי להביא למסקנה אחרת מזו שאליה הגיע המכון לרפואה משפטית בחוות הדעת המשלימה שהתבססה על בדיקת דימות של המנוח לאחר מותו.

19. ולעניין זיקת המגורים בין המפגע למבנה, הנדרשת לצורך הפעלת סמכות המשיב לפי התקנה (ובעניין זה ראו: בג"ץ 974/19 דחאדחה נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית, פסקה 7 לחוות דעתו של השופט נ' הנדל (4.3.2019); בג"ץ 2322/19 רפאעיה נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית, פסקה 11 (11.4.2019); בג"ץ 745/22 ג'רדאדא נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית, פסקה 17 (20.2.2022)). הלכה למעשה העותרים אינם חלוקים על קיומה של זיקה כאמור לחדרו של המפגע במבנה, אך לדעתם זיקה זו אינה מתקיימת ביחס למבנה בכללותו. אולם בעניין זה הבהירו המשיבים כי מדובר במבנה שמהווה יחידה מגורים אחת המשמשת את כלל הדיירים, בני משפחתו הגרעינית של המפגע; כי אין כל טענה כי במבנה מתגורר אדם שאינו נמנה על בני המשפחה הגרעינית של המפגע; וכי הפרדת חדרו של המפגע מיתר חלקי המבנה יש בה כדי להחליש את הגשמת התכלית ההרתעתית של הצו. בהינתן האמור, לא מצאנו כי נפל כל פגם בשיקול דעתו של המשיב ביחס להיקף הצו. על כך יש להוסיף כי טענת העותרים לפיה לא הוכח שיתר חלקי המבנה משמשים בעת הזו למגורים, אינה מסייעת להם. זאת בהינתן כי אף לטענת העותרים עצמם הלכה למעשה גם ליתר קומות המבנה זיקה ברורה למפגע עצמו – שכן על פי טענתם הקומה השנייה מיועדת למגוריו לאחר נישואיו והקומה השלישית כוללת תשתיות המשמשות את כלל דיירי הבית ובכלל זה את המפגע.

20. כמו כן, איננו סבורים כי קיים יסוד להתערבותנו בשיקול דעתו של המשיב בכל הנוגע להיקף הצו, גם בהתייחס לטענת העותרים כי בני המשפחה לא היו מודעים כלל לכוונותיו של המפגע. ההלכה הפסוקה מורה בהקשר זה כי "מודעותם של בני משפחתו של המפגע לכוונתו לבצע פיגוע – איננה נדרשת, כשלעצמה, לשם גיבוש הסמכות לפי תקנה 119. שיקולי הרתעה מחייבים, לעיתים, על פי הפסיקה הרתעה של מבצעים פוטנציאליים, החייבים להבין כי פעולותיהם עלולות לפגוע גם ברכושם של הקרובים להם, וזאת גם כשאין ראייה שבני המשפחה היו מודעים למעשיו של המפגע" (בג"ץ 1633/16 פלוני נ' המפקד הצבאי באזור גדה המערבית, פסקה 31 (31.5.2016); וראו גם, למשל: בג"ץ 5943/17 פלוני נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פסקה 9 (3.8.2017); עניין גמגום, פסקה 16). גם בעובדה שבמבנה מתגוררים אחיו הקטינים של המפגע אין

כדי לשלול את הסמכות המוקנית למשיב לפי התקנה (בג"ץ 6420/19 אלעזאפרה נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית, פסקה 13 (12.11.2019); בג"ץ 564/22 ג'ראדאאת נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פסקה 20 (4.2.2022)). כפי שציין המשיב, לצד האינדיקציות להיעדר מודעות בני המשפחה לכוונתו של המפגע לבצע פיגוע, נלקחו בחשבון שיקולים רלוונטיים נוספים, ובכלל זה העובדה שמדובר בפיגוע חמור שגבה חיי אדם; העובדה שמדובר בפיגוע שבוצע באמצעות סכין שבה הצטייד המפגע מראש; בהתחשב בראיות המצביעות באופן חד-משמעי על מעורבותו של המפגע בפיגוע; וזיקת המגורים של המפגע למבנה. בכך לא נפל פגם המצדיק את התערבותנו. בשולי הדברים נעיר כי גם לא מצאנו ממש בטענות העותרים בקשר לפגיעה הנטענת בזכות השימוע או בזכות הטיעון שלהם.

סיכומו של דבר, מדובר בהחלטה שהתקבלה בסמכות תוך בחינת מכלול השיקולים הרלוונטיים לעניין ובהתקיים התנאים הנדרשים להפעלת התקנה. אין היא מגלה אפוא עילה להתערבות בית משפט זה. העתירה נדחית.

ניתן היום, כ' באדר התשפ"ג (13.3.2023).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט